

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI
Dr. BOROS GYÖRGY.

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról.	75	☐	Az unitárius tanári értekezletek	
Nagypéntek — Jurati.	78	☐	első gyűlése	87
Az E. K. Tanácsból. — V.	79	☐	Mi teszi szükségessé a tanári	
Jeruzsálem — J. K. F.	82	☐	értekezletek tartását?	89
40 év emléke	83	☐	Egyleti élet és munkásság.	92

Kérjük az előfizetések
megújítását, a tagdíjak
beküldését. Az Unitá-
rius Közlöny és a Nők
Világa egész évre 2 ko-
rona 40 fill. A D. F. E.
tagjainak csak 2 kor.

Konfirmációi és más alkalmi ajándéknak a *Szívemet hozzád emelem*, (írta: dr. Boros György) női imádságos könyvet a lapok így ajánlják: *Vasárnapi Újság*: Emelkedett tartalmú és szellemű imakönyv. Az ájtatos könyv keresztény lélekkel és mély érzéssel irányozza a hívők vallásosságát az égi megnyugvás felé s kivált a női gyöngédség érzelmi világának fohászához ad ihletett hangot. *Ellenzék*: Szívem áhitattal telve megtisztul a földi salaktól, emelkedik a mindenek urához, hol kérve, esdekelve, hol meg hálát adva, de mindig igazi bensőséggel. Egy megbecsülhetetlen kis imakönyv. *Székely-Udvarhely*: Egyszerű irányhoz méltóan tűnik fel a könyvből szétáradó melegség. A könyv nők számára van írva, de növendék ifjak sőt férfiak is sok erkölcsi haszonnal olvashatják az áhitat óráiban. *Székely Nemzet*: Névnap, karácsonyi, újevi s más alkalmi ajándéknak nagyon célszerűen felhasználható. Megérti az intelligens, művelt nő, de megérti az egyszerű falusi is. *Prof. E. I. Lap*: Zamatos, kenetes, szívet melegítő. Csinos alak, szép nyomás. *Család és Iskola*: E mély vallásos érzéssel írt könyvet bármely felekezeti keresztény nő tanulsággal és lelki élvezettel használhatja. Ára csinos vászonkötésben 2 kor. 40 fill. Szép bőrkötésben 6 kor. Diszes bársonykötés 10 kor. Kapható Kolozsvárt a szerzőnél, könyvtárusoknál, Székelykereszturt a könyvnyomdában, Tordán Füssy könyvkereskedőnél.

Jeleseink élete és jelleme

úgy hat a kedélyre, mint a tiszta napsugár a feslő bimbóra s az érő gyümölcsre. Annak kitarja még rejtve levő szépségeit, ennek összegyűjti ízét, színét. Mindazok, akik kicsinyből nagyra szeretnének nőni, azok is, akik fáradt lelkőknek pihenő pontokat keresnek az élet csúcsain, forduljanak az életrajzok gyűjteményes könyvéhez. Unitáriusoknak könnyen áttekinthető, kedves olvasmány gyanánt kínálkozik csekély **1 koronáért** *Jeleseink élete és jelleme*, melynek tartalma: *A kolozsvári régi kollegium* (képpel). *János Zsigmond* (képpel) írta Kőváry László. *Dávid Ferencz* (képpel) írta dr. Boros György. *Szentábrahámi Mihály* írta Vári Albert. *Lázár István* írta Kőváry László, *Dániel Elek* írta id. Dániel Gábor. *Petrichevich Horváth Ferencz* írta Benczédi Gergely. *Koncz János* írta Ürmösi Kálmán. Aranyosrákosi *Székely Sándor* írta Borbély György. *Körmöczy János* írta Gyöngyösi István, *Bölöni Farkas Sándor* írta Pap Mózes. *Augustinovics Pál*. *Kriza János* írta Rédiger Géza. *Mikó Lőrincz* írta Kelemen Albert. *Kaáli Nagy Elek*, *Berde Mózsa*, *Brassai Sámuel* írta Pálfi Márton. *Ferencz József* írta Boros György. Az új *kollegium* írta Pákei Lajos. *Pákei Lajos* írta B. Gy. Az *unitárius kollegium díszlobogója* írta Fangh Erzsébet.

Az „Unitárius Közlöny“ szerkesztőjénél megrendelhető.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja:
A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti:
Dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára:
24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettség-
gel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztár-
nokhoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések
jutányos árban fölvetetnek. — Kéziratokat
nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

Husvét ünnepe egy kissé komoran érkezett meg, de áldást hozó esővel fizetett. A föld munkásai s tehát mindnyájan jó reménységgel nézünk a megnyilt esztendő elébe. Ünnepeünk gazdag volt, mert a kolozsvári szószékről Végh Mihály titkár tartalmas, szép beszéddel, az urasztala mellől Ferencz József püspök az ő kedves, megható szavaival osztották az ígét és a főlemelő gondolatokat. A nagy templomot igazán nagy közönség foglalta el.

*

A haragos Isten bosszuálló. Nem ismer irgalmat, sőt keresi az alkalmat, hogy hatalmát megmutassa. Az ótestamentomban alig van olyan történet, amely ne azt akarná bizonyítani, hogy az Isten erősebb az embernél. Be is bizonyította erejét, mert az első emberpárt kiűzte a paradicsomból, miután ezek hozzá hasonlóak akartak lenni: a jó és rossz tudói. Azután az egész emberi nemet, már t. i. akik az Ararát vidékén laktak, vízzel pusztította el. Még ezzel sem elégedett meg, hanem számtalanszor büntetett, hogy megmutassa erejét s betetőzésül — irgalomból — halálra adta saját »egyszülött és tulajdon fiát«. Ez az Isten nem a Jézus Istene, hanem az ősidők vad erkölcsében élő népeké. A Jézus Istene a szeretet Istene s erre van szüksége a művelt léleknek. Az emberiséget oda kell nevelni, hogy megértse s méltányolni tudja ezt az evangéliumi vallást.

*

Ki a bölcs? Ezzel a kérdéssel ma nem szokás foglalkozni, mert sok kicsi és nagy kérdés úgy elfoglalja az emberek figyelmét, hogy erre nem jut idő. Pedig hát nem is volna utolsó kérdés, mert mi azt tartjuk, hogy aki bölcs, egyszersmind boldog

is. Bölcs embernek tartjuk azt, aki a köznapi dolgokat magas nézőpontból tudja szemlélni s következőképpen nem engedi meg, hogy apró-cseprő pillanatnyi bajok megzavarják lelki nyugalalmát. Hasonlattal élve azt mondhatnók, hogy a bölcs ember olyan, mint az edzett tölgy. Kis szellőtől még levele sem mozdul meg, a szélnek bölintgat ágaival, de a törzse még a viharban sem inog. Ez nem azt teszi, hogy érzéketlen légy a kisebbrendű dolgok iránt, hanem azt, hogy ne jőjj ki a sodrodból, ne izgasson fel egyhamar semmi. Mindig gondolj arra, hogy az időt be kell várni, s mindent a maga idejében.

*

Perczelné Kozma Flóra író nő könyve immár megjelent. Már megelőzőleg jeleztük volt ezt az eseményt. Immár tudjuk miről van szó. Látjuk mily hatalmasan lüktet cikkeiben az erő. Érezzük, hogy ez a könyv sok gondolatot és sok gondot is fog teremteni. De lehetséges, hogy a közöny átka ezt is megfogja. A mi korunkban a napi sensationak van tere, mert ez mára kielégít, holnap pedig már nem terhel. Nagyon szeretnők, ha az »Unitárius Közlöny« olvasóinak nagy része a kivételek közé tartozna. A könyvvel jövőkor tüzetesebben fogunk foglalkozni.

*

A reformátusok püspökét, Kenessey Béla volt theologiai igazgatót immár be is iktatták székébe. Nagy és szép ünnep volt. A farkas-utcai nagy templom teljesen tömve volt a ref. egyház világi és egyházi, az összes többi egyházak képviselőivel és nőikkel. A beiktatást Baksay Sándor dunamelléki püspök végezte. Végtelen egyszerűséggel, de amellet a meggyőződés mélységével oly meghatóan beszélt, hogy mindenkit magával ragadott. Kenessey püspök az ő mély gondolatait és erős theologiai meggyőződését igazolta be és megmutatta, hogy mit kíván és mit akar tenni. Önérzetes, határozott beszéd volt, olyan, amilyet egy uj főpásztortól várni lehet.

*

Az unitárius tanári kar 1908 április 11-én testületileg megelőször jelent meg a nyilvánosság előtt. Az első tanári értekezletet tartottuk ezuttal Tordán, hogy mielőtt az ős alma mater bezárulna, még egyszer élvezzük baráti ölelő karjait. A következő gyűlés Kereszturt lesz, hadd lássuk és köszöntsük otthonában az ifjabb és még mindig növekedő testvért.

*

Az ifjú ember olyan mint a tavasz. Egyik napon azzal lep meg, hogy alig fér medrében s ahol csak lehet ki is tör, amit utban kap, mindent összetör. Máskor olyan, mint a napsugár:

fényeseh süt, meleg is, de csak az ablakon keresztül. Ha kilépsz, azonnal megérezed hogy éles és csipős. Bájos és kedves is tud lenni, de csak addig, amíg a kamaszkor be nem következik, mert akkor nem ismer tekintélyt, sem tiszteletet s talán még tisztességet sem. Ezzel szemben az a megnyugtató, hogy az ilyen csapongó kedv csak rövid ideig tart s azután következik az építő és alkotó munkásság.

*

Az ifjú, kiforratlan erő nem tud kormányozni mást, még magát sem. Az állami felfogás szerint csak a 24 életév juttatja olyan érettséghez, hogy ura és kormányzója lehessen életének és vagyonának. Nagyon hosszú idő. A türelem fonala sokszor elszakad, mielőtt a révbe kijuthatna. Megrázó tragédiákat sokszor látunk és mégis nem tudunk változtatni a helyzeten. Legjobban az segít a bajon, ha az apa fiával, az anya leányával, a tanító tanítványával oly bizalmas viszonyban él, hogy az ifju bátorsággal fordul hozzá tanácsért.

*

A katolikus egyház helyzete most rendkívül nehéz. Nehezebb, mint amilyen a protestáns reformációkor volt, mert akkor csak a gondolat szabadult volt fel, ellenben kötve maradt az ember, mint hűbéres, mint katona. A polgárnak csak kötött joga volt. A császár hatalma éppen olyan abszolút volt, amilyen a pápáé. Tehát érdektársat láttak egymásban, mihelyt a pápa elismerte, hogy a császárt a földi hatalom megilleti. Ma a császár kénytelen elismerni és megadni a polgárjogot, tehát a katolikus egyház is kénytelen elismerni, hogy az egyénnek meg van a privát joga az üdvözüléshez és azt meg is találhatja az egyházon kívül is. A kath. egyház e veszedelmet érezve, roppant éberséget fejt ki minden mozzanat körül. Nemcsak hadi tudósítókat küld a csataterekre, hanem hadseregeket szervez s azokat a saját jelszavaihoz szoktatja. Jelesebb vezéreinek hallgatag megengedi, hogy saját haditerveik szerint érvényesítsék erejüket. Ennek tulajdoníthatjuk, hogy meglepően liberális gondolatok jönnek forgalomba közöttük. A vége csak az lesz, hogy a név vagyis a várfalak megmaradnak a réginek, de bennük modern épületek készülnek s azután ezek kiszorítják a falakat.

*

Rá fognak jönni az emberek, mert rá kell jönniök, hogy vallásra mindenkinek szüksége van, de arra is rá fognak jönni, hogy az a vallás olys valami kell hogy legyen, amelyet az unitarizmus kifejez. Erre a fölfedezésre első helyen azoknak van szükségük, akik magukat szocialistáknak nevezik és azt gondolják, hogy azok az elvek, amelyeket hangosan hirdetnek, elégségesek mind a jelen, mind a jövő életre.

Nagypéntek

Az alábbi cikket szószerint átvettük »Az Ujság« c. budapesti napilapból. Olyan megfigyeléseket s olyan észrevételeket tartalmaz, a melyek nincsenek igazság nélkül. Súlyos ítéletet is mond, oktatást is. Bizonyosra vehető, hogy a hova intézve van, ott siket fülekre talál, de mindenki kaphat benne olyant is, a mi nem máshoz, hanem éppen hozzá szól. Olvassuk figyelmesen! Szerk.

Holnap délután három óraker meg kellene repedniök a templomok kárpítjainak, s földindulásnak kellene kivetnie a halottakat, mert meghal Jézus s mi az ő gyászos emlékezetén zokogni fogunk. No, nem valami keservesen, mert szemtanúi voltunk, hogy a San Pietróban Jeremiás lamentációi alatt mosolyogva diskuráltak egymással a bazilika érseki rangban lévő kanonokjai. Különben, ha álnokság nélkül való szívvel akarunk beszélni, sirámra nincs is nagy ok, mert Jézus urunkban csak az ember halt meg. De hát megsíratjuk, bár jól tudjuk, hogy halála nélkül nem lehetett volna dicsőséges föltámadása a szent legenda és az erős hit szerint. De hát a halála elkerülhetetlen szükség volt s kezdettől fogva ő is, az Atya is így akarta. De ne keseregjünk, már csak azért sem, mert harmadnapra okvetlenül feltámad s inkább féljünk attól, keresztény felabarátaim, hogy emléknapok a mai emberek szívében csak visszatérő külsőségek, melyekből lassanként kivesz az élő hit, s a konvenció, a felekezeti etiket győzedelmeskedik.

Hát nagyon szép ez emléknapok megtartása is szeretett hívek, de talán tűzhetett volna ki a bölc s egyház emléknapot az utólérhetetlen és felejthetetlen Hegyi Beszédnek, hogy ne csak Jézus életének külsőségeiről, de tanításáról s e tanítások mélysége tartalmáról elmélkedjenek.

Az ő emberi életének tartalmáról. Mert mint Isten nem lehet példa nekünk ő utólérhetetlen fenségében, mely túlnő a zeníten s melynek dicsőségét ott is zengik az angyalok, a hol a legutolsó csillagon túl ellankad a fény s az örök sötétség következik.

Mert mik vagynak a Nagyhétben, kedves keresztény hívek? Sok mindenfélék, a dolgok külömbfélesége szerint. Vagynak hatalmas böjtök, lamentációk a San Pietrótól kezdve le a dunapentelei kistemplomig, vagynak óriási bűnbánatok, divatos sírlátogatások a tavaszi toilette-ek bemutatásával elegy, azután vagynak piros tojások, ajándékok, játékszerek, hitbuzgó iparcsaládok kirándulása az erdőszélre. Vagynak a föltámadás szent ünnepén remek ebédek plébániákon, palotákban, módos polgári és egyéb családokban. Vagynak gyomortágulások, nobelspiccek,

van minden jó a Nagyhét konvencionális szokásai és — bizony mondom néktek — már-már kialakuló formalizmusa szerént.

Csak élő hit nincsen. Felette igen hiányzik ez belőlünk, szeretett felebarátaim. Élő hit nincsen, mely megtöltené a kereszténységet igaz tartalommal. Pedig Jézus urunk élő hitet akart, mely elmozdítja a hegyeket helyükről. Mert mi fog következni az ünnepnapok után? Nem az isteni mester szelid tanításait alkalmazzuk magunkon és másokkal szemben, hanem büszkén hangoztatjuk a hatalmi jelszavakat, hogy az egyházon semmi erőt nem fog venni, hogy eljön az »egy akol egy pásztor« ideje. Ünnepe után ismét kizárjuk szívünkéből a más vallásút, még ha keresztény is, sőt minden téren elnyomni igyekszünk. Mert mit ér a vallás manapság egy kis politika nélkül? És ünnepe után elfeledkeztünk az isteni mester szelid tanításairól, a katolicizmusból ismét átvedlünk vatikánizmussá, antiliberalizmussá, antiszemitizmussá, vallási türelmetlenséggé és reakciós hajlammá.

S ez évről-évre rosszabb, keresztény testvéreim, de azért dehogy is fogunk benneteket tovább is inteni. »Mert ha az isteni mester nem bír a képmutatókkal, a kaján szívűekkel, kik örökké nyelvükön hordják ugyan az Úr nevét, de tanításait nem követik, akkor hogyan bírának mi? Vagy az is ama bizonyos modern fejlődéshez tartozik, hogy a mesterek tiszta, éltető tanítása, melynek kezdetben vértanú halált szenvedő hitvallói voltak, előbb-utóbb formalizmussá, üres vázzá szárad, melyből kiröppent az éltető lélek.«

Jartui.

Roppant nagy becsülete van a gazdag embernek, kivált, ha nincsen örökösse.

Eurípides.

Az E. K. Tanácsból.

(Április hó 8-án tartott ülés.)

Az egyházi és püspöki titkár évnegyedi jelentése, mely szerint az 1907. évi 4-ik negyedéről elintézetlen ügy nincsen, tudomásul vétetett. Az elnökileg elintézetett ügyekről beterjesztett havi jelentésből megemlítjük, hogy a vallás- és közokt. miniszter úr újabban Mináné Gutkovszki Józsa kolozsvári leányiskolai, Máthé József firtosmartonosi, Fazekas Péter nyárádszentmártoni,

Tóth Károly nyárádszentlászlói, Vass Lajos nyomáti, Lázár Ferenc iklandi, Bartalis József csíkfalvi, Kádár Sándor sepsikőröspataki, Lőrinczi György iszlói, Gálfi Ferenc mezőberényi, Szentmártoni Bálint buzaházi, Gálfalvi Péter székelykáli tanítók tanítói fizetésük kiegészítése, illetve korpótlékuk fedezésére kiutalta az 1907. évi XXVII. t.-c. értelmében szükséges államsegélyt. Benzédi Domokos csegezi lelkész halála fájdalmasan vétetett tudásul, kongruája ügyében bejelentetett a vall. és közokt. miniszternek s a miniszter úr válaszában értesítette az E. K. tanácsot, hogy miután az elhunyt özvegyet és kiskorú árvákat hagyott hátra, az 1908. év első felére kiutalt kongruának a halálozás napjától f. évi június hó 30 ig terjedő időre eső részletének visszatérítésétől eltekint. A közalapítványi kir. ügyigazgatóság, azon egyházközségekről, a hol a kepe megváltás útján rendeztetett, kimutatást kérvén, az illető lelkészekről beszerzett adatok alapján a kimutatás egybeállítatott és megküldetett.

A felsőfejéri, kisküllői, udvarhelyi egyházkörökből az 1907. évet illetőleg megtartott esperesi vizsgálatról felterjesztett jegyzőkönyvek egyes észrevételekkel tudomásul vétettek. A vallás-erkölcsi élet mindhárom körben megnyugtató. A vagyonkezelés gondos ellenőrzés mellett kellő takarékosággal történt. A vallásos buzgóság áldozatkészségben nyilvánulását igazolja, hogy az évi kegyes adományok és közmunkák értéke a felsőfejéri körben: 911 kor. 10 fill., a küküllői körben: 2873 kor. 23 fill., az udvarhelyi körben: 8893 kor. 43 fillért teszen ki. — Az E. K. Tanács köszönetét és méltányoló elismerését fejezte ki jótékonyaságukért Székelyudvarhelyen Szabó György és nejének, a kik bár nem tartoznak egyházunkhoz az udvarhelyi új templomba 2400 korona értékben egy díszes orgonát készíttettek; Székely Lajos ref. vallású és neje Sós Julianna unitárius vallású vargyasi lakosoknak, a kik az udvarhelyi templomba 800 korona értékben díszes szószéket állíttattak, özv. Török Pálné Koncz Polixena úrnőnek, a ki ugyancsak az udvarhelyi templomba egy díszes úrasztali terítőt ajándékozott 200 kor. értékben. Kegyeletes érzéssel vétetett tudomásul, hogy Homoródszentpálon Dimény Lajos és neje végrendeletileg 400 koronát hagyományoztak az egyházközségnek. Ugyancsak Homoródszentpálon Imre Sándornak, a ki 18 évig volt egyházamban az egyházközség pénztárnoka lelkes buzgósággal folytatott eredménydús munkálkodásáért, méltányoló elismerést fejezett ki az E. K. tanács. Még több egyházközségből említhetnénk fel elismerésre méltó buzgóságot, jótékonyaságot, a melyek élénken igazolják az egyház szeretetét, a mely szívből hoz elő drága kincseket.

A h.-városfalvi egyházközség kepe alapja címének földvásár-

lái alap címre változtatása, valamint az alsósiménfalvi egyházközségnek a kepeválsági alap közalappá változtatása engedélyezett. Péterfi Zsigmond nyug. vasúti igazgató újabb adománya a főtiszt. püspök úr nevére főgimnáziumunk javára korábban tett alapítványa gyarapítására, mely jelenben 500 koronánál magasabb összeg, örömmel vétetett tudomásul s a nemeslelkű adományozónak kifejeztetett az E. K. T. köszönete. — Ügyszintén Végh Gyula és neje: Boda Katalin tordátfalvi birtokosoknak elhunyt fiúk: Végh Andor emlékére a székelykereszturi gimn. javára tett 100 koronás alapítványa, köszönet kifejezésével fogadott el. A vall. és közokt. miniszter értesítése az 1908. évi első félévi kongrua számadás helybenhagyásáról tudomásul vétetett. A kolozsvári főgimn. internátusának új székekkel fokozatosan való ellátása meghatározott. A székelykereszturi gimnáziumba a vallás tanári állás szervezése az E. K. Főtanácsnak javaslatba hozatik, úgy azonban, hogy betöltése arra az időre halasztassék, a mikor az illető gimn. 8 osztályúvá kifejlesztetett. A székelykereszturi gimn. tanároknak a latin nyelv tanításának eredményesebbé tétele érdekében tartott tanári értekezletből fölvetett és fölterjesztett jkönyve méltányló elismeréssel vétetett tudomásul. A tordai gimnázium tulajdonát tevő szindi birtoknak egy belső telek vásárlásáról fölterjesztett szerződése jóváhagyott. Kiss Sándornak, az amerikai maedvillei theológiai intézetben tanuló papjelöltnek hazautazási segélyül 400 kor. utaltatott ki. A h.-városfalvi egyházközség közgyűlésének az énekvezéri fizetésrendezését illetőleg hozott jkönyvi határozata helybenhagyott. Péter Lajos kereszturi gimn. h. tanár tanári oklevelét bemutatván, a Zsinati Főtanács vonatkozó határozata értelmében f. évi május hó 1-től kezdődőleg rendes tanárnak alkalmaztatott. A h.-abásfalvi egyházközségnek lelkészi lakóház építésére a fölterjesztett tervrajz és költségvetés helybenhagyásával engedély adatott. A tordai gimnázium ügyében a vallás- és közokt. miniszterhez feliratilag kérdést intézni határozottatott.

V.

Egy szenvedélyes gyűjtő 4225 koronát fizetett Shakespearenek egy névirásáért, a gimnázista tanuló teljesen ingyen kiveheti a könyvtárból Shakespeare műveit s gyönyörködhetik a nagy szellem összes drága kincsében.

Emerson.

A történelem Jézusa.

A mai forrongó, szociális érzéstől és törekvéstől áthatott korszakban soha aktuálisabb témát nem találhat a szabadelvű unitarizmus, mint a történelem szociális reformot sürgető és szociális munkát végző Jézus alakja. E hó 21-én Dr. *Gál* Kelemen unit. főgymn. igazgató ezen témára tartott nagy tanulmányról tanuskodó előadást a budapesti Dávid Ferenc Egylet felolvasó ülésén. Úgy a dogmatizmus vakon hívó, mint a szélső racionalizmus vakon tagadó irányával állította szembe a szabadelvű kereszténység *positív* alapon: a *történelem* alapján álló hatalmas Jézusát. Vákolja, hogy míg a dogmatizmus Jézusa inkább csak a földön túli problémák megfejtésével vesződik és ezen alapon igéri az »Istennek országát«, addig a történelem Jézusának szellemi reformációja egyuttal határozottan a *szociális viszonyok reformját* célozza és első sorban ettől teszi függővé az eljövendő szebb hazát.

Merészen rá mutat Jézus egyes tévedéseire is, melyek többnyire az élet és az emberek iránti túlságos bizalomtól erednek, hogy ezen nemes és magasztos optimizmus ismertetése által — mely szeríntem szinte *feltételévé* válik az igazi nagyságnak — szem előtt növelje e hatalmas jellemét. És úgy e magas hitet tekintve, mint a történelmi alapot kutatva sejteni kezdjük, hogy a megváltó munkát végző reformátor *nem készült* korai halálára, mert ügyéért *élni* és *dolgozni* akart; de elérte őt is a megváltók korai tragédiája és letétette vele a fegyvert. Azonban itt is bevált a természeti törvény: a feltámadás ereje elveszi a halál hatalmát, hogy idővel ezerek kezébe adja ugyanezen fegyvert. A nagy intelligenciájú, elejétől végig tudományos színvonalon álló hatalmas erejű előadásnak körülbelül ez képezi — bár más szavakkal elmondott — vázát.

A mély hatást keltő beszédnek mintegy kiegészítő folytatását képezte *Józan Miklós* »*Marcus*« című költeménye, mely a reformra törekedő *szabadság* eszméjét, de egyuttal annak legnemesebb keresztény fegyverét: a *békés megoldást* hirdető *olajgot* dicsőítette. Úgy e gyönyörű költemény, mint *Kordin* Mariska és *Talapkovich* Andrea énekművésznők mély áhítatot keltő egyházi éneke csak növelte a magas színvonalon álló felolvasó ülés hangulatát, valamint szép volt *Gellért* Henrik gordonka játéka és *Krausz* Gusztáv és *Ervin* orgona játéka, különösen a Hymnusszal érve el nagy hatást.

A nagyszámú és különböző vallásokat képviselő közönség körében megjelent Fekete Gábor főgondnok és Zsilinszky Mihály az evangélikusok szabadelvű vezére is. A rendes egyleti vacso-

rán, melyen szép számú közönség jelent meg. *Ürmössy* Miklós egyleti elnök, *Fekete* Gábor az egyetemes unitárius egyház főgondnokát és a modern unitarizmus szabadelvű képviselőjét, meleg hangu pohárköszöntőben éltette Dr. *Máté* György tanár pedig az előadóra, Dr. *Gál* Kelemenre ürítette poharát, szellemes beszédben fejtegetve, hogy a szabadelvű unitarizmusnak a történelem *realis* alapjára kell helyezkednie, hogy a *valódi ideális* magaslatra emelkedhessék. *Fekete* Gábor lelkes toasztja után, mely a budapesti *Dávid Ferenc* Egylet működésének szólt *Ürmössy* Miklós költői lelkületű esperesünket éltette; *Gömöry* Károly elmés köszöntőben emlékezett meg »márciusus jelképé«-ről: a jelen levő ifjúságról.

És ezen márciusi hangulatok hatása alatt szinte komolyan kezdünk hinni abban a távol álló, de már közeledő egyetemes márciusban, mely a legszabadelvűbb fegyverek mellett is — a történelem megbecsülésével, *történelmi* alapon küzd a béke országáért.

P. K. F.

40 év emléke.

Az unitárius főgimnázium volt tanulói gyakorta fölkeresik az Alma Matert. Találkozót s igen gyakran ismerkedést tartanak. A kicserélt nagyszerű iskola díszes, egészen új falait még a tíz éves találkozók sem ismerik, de jól esik nekik, hogy a régi ott van tőzsomszédban s az »érettségik« meleg helye a nagy auditorium magas boltozatja, még vissza hangozza az egykori ifjak sohaját és örömjaját is.

A nemzeti újraébredés nevezetes idejéből, 1867-ből került össze a múlt 1907 nyarán, június 30-án, 10 deres férfi. Nem éppen gyermekek, hanem diákok voltak. Diákok lettek újra s kedveskedtek egymásnak a nagy titok fölfedezésével, mert bíz ezek a vén diákok egyáltalában nem ismerték föl egymást. A legifjabbik, *Török Árpád* kir. törvényszéki bíró, a találkozó osztály jegyzője a kiadott »Emlékkönyvben« ilyen vallomást tesz: Igaz! Úgy van! Ismerkednünk kellett!

Az idő vasfoga mindent megemészt. Mily ifjan, mily üde arccal, edzett vagy fejlett, szellemi, testi erőben váltunk el 40 év előtt s ime egész más alak jelenik meg előttünk. Fel sem ismerheti az, kivel jó barátságban, egyetértésben, évek hosszu során tanulmány uton voltál. Mert a munka, a gond, az életküzdelem barázdákat vont arcára, a deli, a szép, a vidám ifjú helyett ernyedtt, ráncos arcú és komor férfit látsz, — habár viharban edzettnek és erősnek találsz is!

Létay Károly.
Gál Zsigmond

Török Árpád.
Csongvay Lajos.

Madán Ferencz.

Barabási Sándor.
Sigmund Ákos.

Pálffy György.
Csegezi Lajos.

Benkő Mihály.

Érdekes, kedves és kellemes volt az ismerkedés.

Jól tudtuk, hogy tanulótársak állunk szemtől szemben, mégis azok, kik 40 év óta nem láttuk egymást, nem ismerhettük, melyik tanulótársunkkal beszélünk, sőt volt eset, hogy egyiknek vagy másiknak niég nevére sem emlékeztünk.

Tehát megismerkedtünk! Őszintén örvendtünk!

Ez a bemutató érdekelni fogja olvasóinkat is. De még megemlíjtük, hogy a találkozás érdeme Benkő Mihály ügyvéd, bankigazgatóé. Ő kutatta, kereste föl és gyűjtött össze az életben levő 16-ból tizet. Jegyzőkönyvükben kedves emlékeznék meg volt tanárainkról: Kovácsi Antal, Mikó Lőrinc, Buzogány Áron, Simén Domokos, Marosi Gergely, Benczédi Gergely elhunyt jelesekről. Kriza János püspök, Dr. Brassai Sámuel és Hajós János gondnokokat is fölkereste kegyeletük.

Az életben levő Ferencz József püspököt és Nagy Lajos főjegyzőt személyesen fölkeresték s vendégül hívták és 'a Dávid Ferenc emlékére 530 kor. összeget alapítványul aláírtak.

Bemutatjuk a derék osztálynak élő tagjait (17): *Barabás* Sándor ny. telekkönyvvezető Tenke, *Benkő* Mihály, *Boncza* Miklós a »Magyar Közigazgatás« c. lap tulajdonosa és felelős szerkesztője, *Buzogány* János gazdasági intéző, *Csegezi* Lajos ny. körjegyző, *Csongvay* Lajos ügyvéd, ügyv. kamarai elnök, egyhköri gondnok, *Gál* Zsigmond, az osztály elnöke, ny. árvaszéki ülnök, birtokos, *Gruber* Sándor bányatulajdonos, *Létai* Károly megy. árvaszéki nyilvántartó, *T. Nagy* János városi főorvos, *Madán* Ferenc bányakapitány, *Pálffy* György birtokos, *Székely* Ferenc körjegyző, *Török* Árpád, *Sigmond* Ákos magánzó. Lakhelye ismeretlen Dombói Nagy Eleknek.

Elhaltak: *Barabás* Sándor, *Bene* Gyula, *Botár* Ferenc, *Derzsi* Károly, *Ebergényi* Dénes, *Fekete* György, *Hirsch* Ignác, *Jánki* Dénes, *Kovács* Gyula, *Miklós* Miklós, *V. Nagy* János, *V. Nagy* Mózes, *Nagy* Olivér, *Szabó* Mózes, *Szentmártoni* Kálmán, *Tobiás* József, *Török* Gyula, *Zathureczky* Albert, *Zathureczky* Emil, *Zoltán* Gyula, összesen 20, vagyis az összesnek 5%-a.

Az összegyűltek kitézték 10 évre az 50 éves találkozót. Kívánjuk, hogy akkor mind a 17 lássa és élvezhesse egymást. Olvasóinknak a találkozók szivességéből megszerezzük azt az örömet, hogy arcképek csoportját láthassák.

„Ha választanod kellene, a tele erszényt vagy a jó barátodat választanád-e?”

Epictetus.

Az unitárius tanári értekezletek első gyűlése.

Elnöki megnyitó.

— Tartotta: *Varga Dénes*, a tordai gimnázium igazgatója. —

Torda városa tanácstermében, a tordai unitárius gimnázium igazgatóságának és tanári karának nevében és megbízásából örömmel és szívesen üdvözlöm mindazon kartársainkat, hit-rokonainkat és vendégeinket, akik a mai tanári gyűlésünkre, értekezletünkre megjelentek.

A mi iskolánk ugyan legkisebb a jelenleg még meglévő három unitárius gimnázium közül, de a legrégebb s épen azért helyes gondolat volt, hogy az unitárius gimnáziumi tanárok első évi értekezletének megtartását Tordára határozták. De különben is ősmultú, történelmi emlékekben gazdag városunk minden igazhívő unitáriusra nagy vonzóerőt kell hogy gyakoroljon, hiszen itt tünt föl először az unitáris vallás »hajnalcsillaga«, itt mondták ki először a lelkiismereti szabadságot; prófétai lelkű vallásalapítónk, Dávid Ferenc, (amint a tanácsterem falán levő művészi kép oly lélekemelőleg mutatja), itt mondtotta ki az örök ígét: »A hit Isten ajándéka« kövesse azért kiki azt a vallást, amelyik meggyőződésével, szíve és lelke vágyódásával megegyezik. Oh bizonyára, amint Bixby amerikai tanár magát kifejezte, ez a város az emberiség Mekkája lehetne, ahova minden embernek el kellene zárándokolnia, hogy ismerje meg a lelkiismereti szabadságot s tanuljon vallási türelmességet.

A mi már a városban a mi kedves kis algimnáziumunkat illeti, annak eredete a messze középkor őshomályában vész el. Kezdetben ugynevezett városi iskola volt. Mátyás király idejéből ismerjük egy rektorának a nevét. Szamosfalvi Milotai Ferencnek hívták. Kezdetben mindenestre a város volt az iskola építője és fenntartója. Amikor a XVI. században a város lakóinak legnagyobb része a protestáns, illetőleg az unitárius vallásra tért, az iskola is követte példájukat. Ezután még gy ideig a város és az unitárius eklézsia közösen tartották fenn a tanintézetet, 1665-ben azonban az iskola gondozása a szent zsinatra, az unitárius vallásközönségre kezdett áttétni. Azonban attól az időtől fogva is mind a mai napig úgy a város, mint az eklézsia, mindig jó akarattal, jó indulattal, szeretettel, ragaszkodással és áldozatkészséggel viseltettek iskolánk iránt.

Első iskolai épületünk melyről tudomásunk van, emeletes kőépület volt és azon a helyen épült, melyen most templomunk áll. Felirata a templom déli oldalába beillesztett kő szerint ez volt: »Judice Nicolas Pogány opus hoc in laudem et gloriam

nominis Dei et emolumentum studiosae juventutis erigebatur. MDLXXXIX.« Ez iskola helyett 1788—1796 ig újat építettek fából. Jelenlegi szép és szilárd köépületünket 1865 és 1874 között emelték.

A tanítást iskolánkban 1848 előtt egy rektor-professzor végezte a melléje adott és az érettebb ifjabból maga mellé föl-vett lectorok, collaboratorok, publicus és classis praeceptorok segítségével!

Tanítottak itt a rektorok teológiát, syntaxist, poézist, rhetorikát; némelykor logikát, arithmetikát és etikát is. Tehát annyit és oly tantárgyakat tanítottak Tordán, mennyinél többet avagy csak annyit is kevés helyt egész Erdélyben. Eszerint iskolánk sohasem volt holmi particula (népiskola) jóllehet hosszú időn keresztül csak »Schola« volt a címe és felirata, nem pedig gimnázium. Az 1853/4. tanév végéig 9 osztályunk volt, azután öt gimnázialis és négy elemi osztályunk. A gimnázialis osztályok 27 évig állami polgári iskolai osztályokká voltak átalakítva. Csak az 1905/6. tanévben állítottuk ismét vissza a gimnáziumot.

Ime, iskolánk története főbb vonásokban! Még a következőket jegyzem meg. E középiskola mindig féltve őrzött kincse volt úgy a városnak, mint az egész vidéknek felekezeti különbség nélkül, és méltán is, mert mindig azok szellemi szükségletét, szellemi haladását igyekezett szolgálni, kielégíteni. Most már, hogy városunk is a haladás terére lépett, annak kulturigényeit iskolánk jelen alakjában többé már nem elégítheti ki, a kor kívánalmaihoz alkalmazkodva a város és vidéke érdekében mulhatatlanul főgimnáziummá kell kifejlődnie. S minthogy továbbfejlesztésére az egyháznak nincs megfelelő anyagi ereje, azért a kifejlesztés munkáját és terhét az állam veszi magára. Az 1908/9. tanév elején iskolánk »unitárius algimnázium« helyett »állami főgimnázium« címet vesz föl. A főgimnázium felállítását mindnyájan teljes szívünkben óhajtjuk és akarjuk, akik városunk fejlődését és haladását szívünkön hordozzuk. Nem enyészik el a mi kedves iskolánk, minthogy azt az állam taná-raival és tanulóival együtt átveszi, továbbfejleszti és kiegészíti nyolc osztályúvá, tehát a régi alapon csak tovább építi. S aztán azokat a célokat és eszméket fogja szolgálni a főgimnázium is, mint az algimnázium, csak hogy nevének megfelelőleg fokozottabb mértékben és gazdagabb segédeszközökkel. Nem enyészik el iskolánk már csak azért is, mert a főgimnáziumba magunkkal visszük algimnáziumunk szellemét, lelkét, tradícióit, az iránta való jóakaratot, ragaszkodást és szeretetet és azon leszünk, hogy azokat ott is megőrizzék, ápolják és továbbfejlessék nemzedékről-nemzedékre.

Ily elgondolásokkal, újólág is üdvözölve önöket, mai érte-kezetünket ezennel megnyitóm.

Mi teszi szükségessé a tanári értekezletek tartását?

— Dr. Boros Györgynek a tordai tanári értekezleten tartott felolvasása. —

Kedves barátaim, kartársak!

Nem új dolog, a mit mi most művelünk. Hazánkban már régóta vannak országos és felekezeti jellegű tanári értekezletek, egyesületek. De egyenesen tiltakozom az ellen, hogy az unitárius tanári értekezletek szervezését az utánzási hajlam, vagy a modern socialis szellem eredményezte volna. Azt hiszem ebben a kérdésben jogom van arra hivatkozni, hogy az intentiot tud hatom és tudom.

Egy kissé tűzetesebben rámutatok. Először is psychikai ok indította meg ezt a mozgalmat. A lélek vágyódik a hozzá hasonlókval való érintkezésre. Ha szabad ily megkülömböztetést tennem; a tanár ember lelke, a mely mindig és szűnetlenül mások számára kell hogy termeljen, néha elkivánczik az olyan berkekbe is, a hol megpihenhet s egyben élvezheti is a más lelkek gondolattermékeit.

Ezek egyéni jellegű indokoknak látszanak, de én mégis nagyra becslöm, mert jóllehet az elismert nagy tekintélyek szakművei mindenik tanárnak közetlen és állandó jó barátai és tanácsadói, a személyes hatás rendszeren nagyobb és ösztönzőbb. Mindenik, szaktárgynak vannak olyan sajátosságai, a melyeket legtöbbször nem a bőv tudás, nemis a hosszas gyakorlat, hanem csak bizonyos egyéni qualitás tud fölfogni és a tanulóval közölni.

Arról vagyok meggyőződve, hogy a bizalmas és barátságos érintkezés igen könnyen föltárhat előttünk egy-egy értékes nagy titkot, adhat olyan eszmét, a mely külömben rejtve maradt volna.

Talán nem fogják kicsinyesnek tekinteni kartársaim, ha a magam specialis tanári helyzetemet figyelmen kívül hagyva, e helyen megemlítem azt a jótékony hatást, a melyet én, mint ifjú kezdő tanár éreztem akkori idős és tekintélyes tanárainktól. Mindenik észrevétlen, de állandó figyelemmel kísérte kezdő pályatársát, és önként állott segítségére minden téren, tehát nemcsak a tanárin, hanem, sőt, tán még inkább a társadalmin. Akkor az unitárius tanár az unitárius társadalomnak tényezője s oszlopposa volt. Helyzeténél és műveltségénél fogva nem volna szabad, hogy másképpen legyen ezután is!

És ezzel már rá is mutattam a tanári gyűlések első kettős föladatára: a lelki és társadalmi jótékony, építő hatásra.

Nagyon távol áll tőlem, s hogy kétség ne férhessen hozzá, kijelentem, hogy én nem vagyok híve a statusnak in statu. Minden egyént a társulat tényezőjének, s minden kis társulatot

a nagy szervezetet (egyház vagy állam) kiegészítőjének tekintek, s mindeniktől azt várom, hogy a maga szerepkörét teljesen töltsse be, s az egésznek csak előnyére legyen.

Ez a gondolat rávezet a mi tanintézeteinkre. Három, vagy, sajnós, ettől az évtől kezdve csak két közép és egy felsőbb iskolánk van. Tanári létszámunk ma háromszorta nagyobb, mint ezelőtt húsz évvel volt. Mindenik iskolánknak meg van a maga sajátos egyénisége, de már szervezetüknél fogva is oly szorosan egybe tartoznak, mintha csak a hely választaná szét, de a cél és a lélek egy és ugyanaz volna. Eddig a szervezet szerint a két távol levő tag, jól fölnevelt izmos, egészséges, s egy kissé falusias megjelenésű, érdekes növendékeit, a harmadikba, vagyis Kolozsvárra küldötte, s ott a három fészek növeltjei új barátságot kötöttek, s oly szorosan egymáshoz fűződtek, mintha egy test és egy lélek lettek volna. Közülünk mindenki érezi annak a viszonynak jótékony hatását.

Volt más eredmény is, a mely már inkább a tanárokat érintette. Az anya-iskolába a másik kettőből jött tanuló más módszer szerint, s talán más sikerrel is tanult, mint azok, a kik a kolozsvári tanár keze alatt nőttek föl. Hozzá járulhatott még bizonyos előzékeny atyai kedvezés is. De megesett, hogy éppen a tanár a másik testvérintézet nevét bizonyos megjegyzéssel kísérve említette föl, hogy a tanuló tudományát qualificálja. Egy-egy ilyen, rendesen tréfás szó, s némely más jelentéktelen dolog is sok keserűségnek lett forrásává.

Tanári értekezleteinknek egyik nagyon nevezetes föladata az lesz, hogy nemcsak a tanulók, hanem a tanárok között is lehetetlenné válják az ellentétek kifejlődése. Meggyőződéseim szerint az *egységes nevelés érdekében* várhatunk nagyon sokat ezektől az értekezletektől.

Legyen szabad kiemelnem iskoláink nevelő föladatát. Mi tanulóink $\frac{9}{10}$ részét őstermelő székely szülőktől kapjuk, a kik tiszta jó lelket, fölvilágosult értelmet és ép szervezetet küldenek kezünk alá, de a nagy világ kívánalmainak megfelelő nevelést egészen tőlünk várják. Tudom, hogy rendkívül nehéz az oktatás és nevelés együttes megoldása, mert hiszen 40—60 gyermek-íjút még csak az ismeretek szükséges mértékével ellátni is vajmi nehéz, mennyivel inkább úgy szoktatni, hogy ő 6—8 év multával a modern társadalomba beletudja találni magát.

A nehézség meg van, de a mi feladatunk ilyen, s hitem szerint módját fogjuk találni, mert módját kell találnunk, hogy ifjaink jó oktatás mellett egészséges nevelésben is részesüljenek. Azt hiszem, hogy ezzel a kérdéssel értekezleteinken gyakran fogunk találkozni, s a magunk körében rendre kifejlődik vala-

mely egészséges közszellem és jó irányzat. Erre törekednünk kell, már csak azért is, mert hiszen évek óta halljuk és hangoztatjuk az iskolának a tanulóra kártékony befolyását, miután azt kiragadja a társadalomból, urrá, despotává, de egyszersmind ferdévé, félszeggé és élehetlenné neveli.

A mi specialis viszonyunk nemsokára gyökeres változáson fog átmenni, miután már csak rövid idő kérdése, hogy a kereszturi gymn. 8 osztályúvá bővüljön. Figyelemre és méltánylásra nagyon érdemesnek tartom egyházunk némelyik vezető férfiának e miatti aggodalmát. Nem örvend a szülő, mikor a fia új földél alá megy, új és önálló gazdaságot kezd. Vagy legalább is aggódik miatta is, maga miatt is.

Ennél a pontnál látom én mérhetetlen értékű föladatát ezeknek a tanári értekezleteknek. A tanári kart egységesnek, majdnem egy testületnek szeretném látni. Ha a tanárok között meg van az egyetértés, ha tanterveinket, iskolai és nevelési rendszerünket, tanulóink irányítását itt elért közös megállapodás szerint végezzük, akkor a közös cél biztosítását nemhogy csökkenteni, hanem még fokozni fogja az önálló működés.

Elismerem, hogy utóbbi észrevételemnek egyházas vonatkozása is van. De van-e s lehet-e valaki közöttünk, a ki kétségbe vonhatná, hogy iskoláink alapítását a vallási és egyházi érdek is sürgette. Van-e s lehet-e közöttünk, a ki azt mondaná, hogy a gymnasiumnak nem érdeke a vallásos szellem ápolása.

Nekünk, unitárius tanároknak, tisztában kell lennünk azzal, hogy minket az unitárius egyház elsőrendű tényezőinek tekint. Tudnunk és éreznünk is kell, hogy a mi iskoláink az unitárius szellem védelmére és éltetésére emeltettek. A tanítás célja nemcsak az volt, hogy a hazának mívelt polgárai legyenek, hanem az is, hogy az unitárius vallás elveinek igaz apostolai kerüljenek ki falaink közül. Az unitárius vallás liberalizmussa megengedte, hogy midőn az új középiskolai törvény életbe lépett, az unitárius egyház vezetői a secularizatio ellen foglaljanak állást a maguk érdekében. Hiszen a multtal, s háromezred esztendő törekvésével nem lehet, s nem is szabad könnyen szakítani.

De vétenék saját lelkiismeretem ellen, ha ki nem jelenteném, hogy midőn én az unitárius egyház érdekét hangsúlyozom, egyszerűen és csak a vallásos tartalmu nevelést kívánom bevinni a gymnasiumba. Előttem a tudomány az igazi tekintély. Én a gymnasiumot a tudomány alapvetőjének tartom, s csak azt kívánom meg tőle, hogy ismerje el és méltányolja az ifjú lelkében intuitíve működő, vele született vallásos tényezőt, azt, a mely a tudás hézagait betölti, s a mely az élettelen anyagot élő lehetlennel megeleveníti

(Vége következik.)

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Ferencz József unitárius püspök úr április 23-án Budapestre utazott, hogy részt vegyen a Baldácsy protestán alapítvány bizottsági gyűlésén.

Unitárius tanárgyűlés Tordán. A magyarországi unitárius egyházak 1907. évi csókfalvi főzsinatjának határozata értelmében az unitárius testvérintézetek évenként gyűlést kell tartanak a tanítás és nevelés közös szellemének ébren tartására. 1908. április 11-én tartott meg az első gyűlés Tordán. Jelen voltak: *Kolozsvárról:* Dr. Boros György, Dr. Nyiredy Géza, Pálffy Márton, Kovács Kálmán, Gálffy Lőrinc, Nagy Gyula, László Gyula, Márkos Albert, Hidegh Mihály, Iszlay Márton, Dr. Kiss Ernő; *Szekelykeresztúrról:* Pap Mózes, Péter Lajos, Barabás Lajos, Dr. Szolga Ferenc, Lőrinczi Géza, Fogarasi Géza, Szentmártoni Kálmán; *Tordáról:* Varga Dénes, Pap Domokos, Major Sándor, Dr. Kemény Gábor, Demeter Dezső, Kozma Béla. *Varga Dénes* igazgató örömet fejezte ki a felett, hogy éppen a tordai gymnasium — mely bár legkisebb, de legrégebb, 300 éves — rendezheti az első gyűlést. Nemcsak a tordai gymnasium, de maga Torda városa is érdemesek a kitüntetésre, mert hisz itt mondta ki Dávid Ferenc azt az örök igazságot, hogy a hit Isten ajándéka, az emberiségnek ez a Mekkája alkalmas arra, hogy idejárjunk vallásosságot és vallási türelmességet tanulni. Miután *Varga Dénes* igazgató nagy, jellemző vonásokban vázolta a tordai gymnasium 300 éves történetét, Dr. *Boros György* olvasott fel a tanári értekezletnek szükségességéről. Szükségeseknek tartja ezeket 1., pszichikai szempontból, mert a bizalmasabb öszszefüggések a nevelésnek nem egy nagy titkát árulhatják el, de 2., úgy érzi, hogy társadalmilag is meg van ezeknek a jótékonyan építő hatása, a tanárok között pedig lehetetlenné teszi ellentétek kifejlődését. Fontosnak tartja a tanulóknak a vallásos tényező fejlesztését, de a felekezeti érdeket sohasem szabad rossz értelemben érvényesíteni. *Meg kell tanítani a tanulókat*

arra, hogy a fizikai munka sem szégyen és hogy a tudás annyi becsülést érdemel, a mennyi befolyása van az életre. Nagy átok nálunk, hogy sokat buktatnak; nem normális dolog, hogy egy osztályban 25% elbukjék. Meg kellene a társadalmat hódítanunk, legyen uralkodóvá a társadalomban az a nézet, hogy *nem buktatni szeretünk, hanem tanítani*, hogy mi első sorban gyermekbarátok és szülőhelyettesek vagyunk. Ha a tanárok ilyen közszellemet tudnak teremteni, akkor majd el lehet mondani, hogy az *iffúság a haza reménysége, a tanárság pedig e reménységnek a köszikládja*, — Dr. *Kiss Ernő* »Uj irány a latin nyelvben« címen tartott felolvasást. A mai latin tanítást azért nem tartja eredményesnek, mert *a tanulók nem viszik magukkal az életbe az autorokat*; ma helytelenül — négy éven át latin grammatikát, négy éven át meg irodalmat tanítanak, A mai latin tanításnak nem szabad ars scribendi vagy loquendire kiterjeszkednie, de pusztán az ars legendire. *A feljes inductiot* diadalra juttató új irányt jónak és célravezetőnek látja, mert azt tapasztalja, hogy megadja a tanításnak *a kellő élénkséget*. A »Kis-Latin Nyelvkönyvet« e tanévben sikerrel alkalmazza és azt találja, hogy nagyon alkalmas e könyvecske tárgya és módszere a latin gondolkodásmód visszatükröztetésére és világfelfogás felismertetésére. Módszerét gyakorlati példákkal is megmagyarázza. *Péter Lajos* abban látja a latin tanítás eredménytelenségének okát, hogy *korán* fogjuk az ifjakat a tanulására. *Pap Mózes* azt hangoztatja, hogy *a közönséget nyerjük meg a latin iránynak* és tanításunk tárgyi ismeretekre, *erkölcsi* eszmék kialakulására irányoztassék. Az inductiot helyesnek tartja és azt látja, hogy *Csengeri János* inductiora épített könyvét is sikerrel lehet használni. — *Pap Mózes* »Szereket a nevelésben és oktatásban« című felolvasásában azért panaszodik, mert folyton — egyoldalúan — módszerekről s más tanügyi kérdésekről rendeznek vitákat, de azt nem igen hangoztatják, milyen óriási szerepe van a

szeretetnek a nevelésben. Mintául állítja a svájci iskolát, hol a tanuló második otthon talált. Ezt teremtjük meg mi a tanulóinknak, kirándulások, érintkezések útján, beszéljünk hozzájuk rokonszenvvel, ne vegyük kicsibe apró törekvéseiket. Gyakran előfordul ma a »deák-sztrájk«; ez helytelen de oka: a szeretet hiánya. Dr. Kemény Gábor ezekhez csak azt fűzi hozzá, hogy igen üdvös és az igazságos megítélést előmozdító dolog a tanulóknak lakásaikban való felkeresése. Nemcsak a tanulókra hat ez jótékonyan, de a szülőkre is gyakran nevelő hatással van. Dr. Boros György — az angol iskolákat hozva fel például — azt óhajtáná, hogy az úgynevezett ellenőrzőken a tanulóknak ne csak hibáit, de erényeit is említsék fel. Ezzel az ülés véget ért.

Dr. Kemény Gábor.

Koncz Gyula táblabírói ranggal kitüntetett dévai törvényszéki bíró váratlanul elhunyt április 21-én. — Az igazságszolgáltatásnak hosszú éveken át szorgalmas munkása volt; vallását ügyis mint egyháztanácsos, ügyis mint a dévai leányegyház tagja híven szolgálta; kedves családjának szeretett feje, jóságos édes apa, sokaknak hűséges barátja volt a még élete delén levő féréu. Érzékenyen fájjaljuk elvesztét.

Kiss Sámuel széplaki lelkész, egyik veteranusunk, elhunyt április 23-án. 50 évig vitte az Úr ígáját türelemmel, nélkülözéssel és mégis jó kedvvel. Papnövendékeink fölségeléséért lelkesen emelte volt föl szavait, mert tudta mi a nélkülözés. Családjá, hívei és jó barátai fájjalják elhunytát.

Geréb Mártonné, Kolozsvár városának egyik nemes szívű, munkás, szeretetreméltó jótékony asszonya huzamos betegség után elhunyt április 21-én. Dr. Kozma Endre közjegyző neje édes anyját, Hadházy Sándor és családjá a nevelőanyát vesztették el benne, kiért sok szem hullat ószinte könnyet.

Kemény Gábor tordai gimnáziumunknak jeles tehetségű ifjú tanára, közelebből bölcsészettudori vizsgálá-

tot tett és tudorrá avatott a Ferencz József tnd. egyetemen. Tudori értekezése: A végzet és szabad akarat viszonya Sophokles drámáiban nem tartozik a közönséges szigorlati dolgozatokhoz. Mély és komoly tanulmány, a tárgynak alapos és részletes ismerete mutatkozik minden részében. Nem tartózkodik az önálló véleménynyilvánításától. Gratulálnnk az új tudornak és a szépreményű írónak.

Brassai Sámuel pap sírját Szent mihályfalván fölkeresték az unitárius tanárok. Keresték, de nem találták meg, mert a meglevő sírkövek mások porát őrizik, az ővét nem jelzi kő, sem emlék. Régi emberek emlékeznek, hogy a templom bejárójától jobbra volt eltemetve. A helybeli lelkész és hívei s a környék derék papjai bizonynyal gondoskodni fognak, hogy nagynevű jeles elődjük sírja fölött a kegyelet emléke hirdesse, hogy az érdemet megtudtuk becsülni.

A lelkészfizetés kiegészítését sürgető gyűléseket tartottak az ev. ref. egyház megyéiben. A gömöri 2400 K alapfizetés és 200—200 kor. ötödéves korpótlék megadását tartja szükségesnek. Nálunk is van mozgalom.

Kérés. Az »Unitárius Közlöny« kiadóhivatala kéri B. G. közjegyző urat, Gy. J. tanítónó k. a. H.-Szt.-Pál, értesítsék, — ha a lap múlt évi számainra igényt tartanak. P. F. egyleti pénztárnokot értesítjük, hogy a lap a bejelentett nyolc névre jár. »Ismeretlen« jelzéssel többek Közlönyét vissza hozza a posta. A kiknek nem megy kézhez értesítsenek.

Az egylet pénztár tba f. évi márc. 22-től április 22-ig rendes tagsági díjat fizettek: Kovács Elek Magyarzovát, Pál József Gyergyószentmiklós. Koncz József Szilágycseh 908-ra, Belle Lászlóné Kolozsvár 903—907-re, Létay Cábör Lugos 907-re, Nagy Dénes Kolozsvár, ifj. Bardocz Ferenc Torda 908-ra, Gotárd Sándor Magyarzovát 909-re, — Scmidt János Kolozsvár 908-ra.

Előfizetői díjat fizettek: Májai Béla Budapest 908-ra, Pek Emil Ágost Budapest 909—910-re, Kovács Mózes Szilágyosmlyó, Gál József Turócszentmárton, Pálfi Zoltán Medgyes 908-ra.

Az udvarhelykői f. é. pénztárába fizetett Benczédi Mózes Karácsonfalva 900--906-ra; a kereszturnkői f. é. pénztárába Kozma Dimén Énlaka 907—908-ra és Zöld Mariska Magyarandrásfalva 908-ra.

Kolozsvár, 1908. április hó 22-én.

Kérem a mt. egyleti tagokat küldjék be a díjakat és ne várjanak külön felszólítást, mert az is költséggel jár.

Gálfi Lőrinc,
pénztárnok.

Ámérikában élő hitrokonaink

közül az Unitárius Közlönyt megrendelték többen. Neveiket ide írjuk, hogy lássák a rokonok és ismerősök, hogy velünk összeköttetésben vannak: Nagy Mihály, Vas Albert, Miklós Albert, Hunyadi József és János, Finta Márton, Miklós Sándor, Szász János, Bartos János, Murvai János, László György, Balazsi Áron, Kiss Gyula, Kerekes Mózes, Balázs József. Tartózkodásuk helye: Alliance, Martinsfery, Chicago, Columbus Amérikába a lapot 50 centért küldjük.

A magyarsárosi unitárius templom építése javára adakoztak: Gvidó Béla 10 kor., Iszlay László 20 kor., Biró Pál 5 kor., Kovács Irma 4 kor., N. N.; N. N. 50 50 fill., Csengezi Tamás 2 kor., Pataky Sándor 10 kor., Kis Sámuel 2 kor., Hadházy József, Molnár János 1—1 kor., Szabó Albert 3 kor., Dósa Sándor Nagy Béláné 2—2 kor., Nemes Vajna Ferenc 3 kor., Gálfalvi István 4 kor., Dósa Sándorné, Bódi Istvánné 2-2 kor., id. Pataky László, id. Pataky Lászlóné 10 10 kor., Nagy Ferenc 2 kor., Bedő Gábor, id. Bedő Lajos 5—5 kor., Iszlay Lászlóné 10 kor., id. Bedő Lajosné 2 kor., Arkosy Gyuláné 5 kor., ifj. Pataky László 10 kor., Gergely Sándor 1 kor., Járay Béla 3 kor., dr. Ferencz Akos 5 kor., dr. Szentmiklós László, Tóth Olivérné 2-2 kor., Szabó Róza 1 kor., Ferencz Gyuláné 10 kor., Ferenc Titta 2 kor., B. K. 50 fill., Ferencz József,

Ferencz Józsefné 5-5 kor., br. Petrichevich Horváth Kálmán 10 kor., Fekete Gábor 5 kor., Nagy Lajos, Végh Mihály 2-2 kor., Gál Jenő 10 kor., Pálffy Dénes, Józán Miklók 2—2 kor., dr. Gál Kelemen 5 kor., özv. Szoboszlai Györgyné, Kelemen Albert, Kelemen Albertné 1—1 kor., Dósa Elek, dr. Boros György, Csongvay Lajos, Gyöngyösy Béla, Úrmösy Miklós 3—3 kor., Raffaj Domokosné, Solymosiné Raffaj Irma 2-2 kor., Szentiványi Miklós 1 kor., Varga Dénes lelkész 2 kor., dr. Pázsint Mihály, Mihály Gyula, Mujka Tivadar, Kis Tamás, Kovács Dénes, Lőrinczi Dénes 1—1 kor., Jancsó Lajos, Benedek János 20 20 fill., Nagy János, Nemes N. 40—40 fill., Benedek Jánosné 20 fill., Marikovszki Gyula, Geréb Zsigmond, ifj. Incze Lajos 1—1 kor., Surfi Imre 40 fill., Létay Árpád, Kovács Kálmán, dr. Lukácsy József 1—1 kor., Albert Dénes 2 kor., Járay Róbert 4 kor., N. N. 40 fill., Hadházy Sándor 1 kor., József Mihály 40 fill., Varga Dénes 1 kor., Osváth Gábor 2 kor., József Dénes 1 kor., Bedő Ferenc 2 kor., József Lajos, Tóth Vilmos, id. Útő Lajos, Deák Lajosné, dr. Demeter Lőrincné, Miklós György 1—1 kor., Fazakas Lajos 60 fill., Kovács Lajos, Deák Miklós, Mózes Mihály, Imrech József, Szén Mihály, Pap Gyula 1—1 koronát, Halmázy János, Kovács István, Nagy Dénes 1—1 kor., Márkos Albert, Filep Gyula, Gálfi András, Vajda Béla, Veress Gyuri, Radich Olló Rózsika, Mikó Imre 2—2 kor., Gálfalvi Sámuel 1 kor., dr. Iszlay Dezső 2 kor., Kökössy Mihály, Végh Benjamin, Úrmösi Gábor, Pálffy Akos, dr. N. N., dr. N. N., dr. N. N. 1—1 kor., Demeter Dénes 2 kor., Csapai N. 2 korona, Katona Ferenc 1 kor., Páffy Mihály 1 kor., Zöld András 40 fillér, Geréb József 1 korona, Ajtay János 2 kor., Z—y, Úrmösi Jenő Kovács György, Sipos Árpád, Györfi Pista, dr. Barabás Ábel 1—1 kor., dr. Ferenczy Géza 7 kor., Szentiványi István 1 kor., Gazda János 2 kor., N. N. 1 kor., Zeyk János 2 kor., dr. Nagy Zoltán 3 korona. Összesen 331 korona 10 fillér.

Rend- és illemszabályok átdolgozta Tarcsafalvi Albert 50. pld. ára 1 kor. Az Arany szabályok társa ez a kis füzet. A melyik ifjú megtanúlja és megtartja, annak nem lesz bántódása az életben, mert tudni fogja, hogy viselje magát valahol csak megjelenik. Nagy szüksége van rá mindenkinek. A vallás és erkölcs tanítói fogadják szívesen és igyekezzenek megszerezni, mert a konfirmációra készítéskor s a nyári tanítás alatt is jó hasznát veszik. Egyszerre csak 50 példányt küldünk. Az 1 kor előre fizetendő.

Vallás, hit és szabadság. A genfi konferencia könyve, 300 oldal, tartalmaz 25 értekezést a legjelesebb külföldi íróktól. Ára lapunknál rendelve 2 kor. Postán küldve 20 fillérrel több.

Kedves, épületes és hasznos könyvek.

Kis gyermekeknek: Jó gyermek könyve. Képes olvasó és verses könyv. Irta: dr. Boros György, ára I. oszt. 40 és II. oszt. 50 fillér. **Tanulóknak és felnőtteknek, az unitárius egyház jeleseinek életrajzai** arcképeikkel; a nagy negyed rétt csinos füzet ára 1 korona, 10 példány drbja 80 fillér (40 kr.) 20 példány drbja csak 60 fillér. **Nőknek: Szívemet hozzád emelem** imádságos könyv. Ára 2 korona 40 fillértől fölfele. *Udes otthon* a házas életnek és foglalkozásnak vonzó, tanulságos és szépséges leírása. Ára 1 kor., 10 példány drbja 80 fill. (40 kr.) **Dr. Brassai:** Nézetek a vallás eszméjéről. Ára 2 kor. **Unitárius Közlöny** egész évfolyama a Nők Világával együtt 2 kor. 40 fillér. 1902., 1903., 1904., 1905. bármelyik évről. Megrendelhetők szerkesztőségünk-nél és Lepage könyvárusnál Kolozsvárt.

Erdély legnagyobb, legrégibb és legkényelmesebb műterme

Aki igazán jó fényképet akar, az vétesse le magát **Dunky Fivéreknél** kiknek 23 éves fennállásuk biztos garantiát nyújt arra nézve, hogy a legjobb és legpontosabb kiszolgálásban fog részesülni

DUNKY FIVÉREK cs. és kir. udv. fényképészek

országos hírű műtermeink vannak

Kolozsvár, főműterem: Mátyás király-tér 10. **Fiókműterem:** Wesselényi Miklós-u. 3., **Miskolc** Városház-tér 20., **S.-A.-Ujhely** Főtér 9., **Dés,** Felső séta-tér.

M. Á. V. ERDÉLYI FŐ- ÉS MELLÉKVONALAINAK MENETRENDJE.

Az összes vég- és csatlakozó állomások kimutatásával. Érvényes 1907. okt. 1-től

I				Gy. 725	Sz. 900	Sz. 545	Gy. 915	ind Budapest k. p. u.	é. r. k.	Sz. 720	Gy. 750	Sz. 640	Gy. 935
	Sz. 515	" 827	" 651	" 553	é. r. k.			Kolozsvár	ind.	" 559	" 1110	" 708	" 1259
	" 532	" 854	" 830	" 611	ind/				é. r. k.	" 521	" 1050	" 647	Sz 1223
	" 651	" 1016	" 1029	" 726	é. r. k.			Ar-Gyéres A)	ind.	" 348	" 930	" 518	" 1046
	" 715	" 1044	" 1116	" 750	é. r. k.			Kocsárd B)	ind.	" 307	" 900	" 443	" 1008
	" 805	" 1145	" 1246	" 831	é. r. k.			Tövis	ind.	" 157	" 812	" 338	" 900
	" —	" 1227	" 128	" 838	nd/				é. r. k.	" 127	" 800	" 252	—
	" —	" 100	" 204	" 905	é. r. k.			Küküllőszög C)	ind.	" 1248	" 735	" 220	—
	" —	" 153	" 307	" 944	é. r. k.			Kis-Kapus D)	ind.	" 1141	" 656	" 124	—
	" —	" 333	" 452	" 1051	é. r. k.			Segesvár E)	ind.	" 950	" 549	" 1151	—
	" —	" 359	" 525	" 1114	é. r. k.			Héjasfalva	ind.	" 910	" 529	" 1125	—
	" —	" 751	" 928	" 209	é. r. k.			Brassó F)	ind.	" 531	" 245	" 806	—
II				Gy. 725	Sz. 800	Gy. 200	Sz 1010	ind Budapest k. p. u.	é. r. k.	Sz. 610	Gy. 110	Sz. 720	Gy. 935
	" 1212	" 329	" 654	" 605	é. r. k.			Arad	ind.	" 930	" 818	" 1125	" 416
	" 1222	" 402	" 704	" 635	ind/				é. r. k.	" 850	" 808	" 1050	" 401
	" 307	" 902	" 1001	" 1041	é. r. k.			Piski α)	ind.	" 412	" 508	" 615	" 105
	" 401	" 1030	" 1101	" 1204	é. r. k.			Alvincz β)	ind.	" 248	" 409	" 448	" 1205
	" 427	" 1049	" 1113	" 1224	é. r. k.			Gy.-Fehérvár γ)	ind.	" 230	" 357	" 429	" 1136
	" —	" 1125	" 1135	" 1258	é. r. k.			Tövis	ind.	" 200	" 333	" 355	—
A.				Sz. 733	V. 1050	V. 659	Sz 1026	ind Ar-gyéres	é. r. k.	Sz. 505	V. 1015	V. 320	Sz. 912
	" 755	" 1112	" 721	" 1048	é. r. k.			Torda	ind.	" 445	" 955	" 300	" 852
B.				V. 201	Sz. 805	Sz 319	Sz 910	ind Kocsárd	é. r. k.	Sz. 740	Sz. 240	Sz. 834	V. 1231
	" 253	" 846	" 400	" 951	é. r. k.			M.-Ludas B ¹)	ind.	" 700	" 200	" 754	" 1143
	" 453	" 1025	" 537	" 1127	é. r. k.			M.-Vásárhely	ind.	" 526	" 1225	" 615	" 935
	" 506	V. 1042	V. 545	—	ind/			Szász-Régen	é. r. k.	—	900 V.	544	" 915
	" 635	" 1216	" 714	—	é. r. k.			Dáda	ind.	—	734	" 416	" 754
	" 830	" 208	" 905	—	é. r. k.				ind.	—	542	" 242	" 617
B ¹				V. 345	T. 425	—	—	ind M.-Ludas	é. r. k.	V. 730	—	—	—
	" 919	" 646	—	—	é. r. k.			Sajó-Magyarós	ind.	" 152	T. 615	—	—
	" 1014	" 746	—	—	é. r. k.			Beszterce	ind.	" 109	" 530	—	—
C.				V. 302	V. 243	—	—	ind Küküllőszeg	é. r. k.	V. 844	V. 648	—	—
	" 902	" 838	—	—	é. r. k.			Svárad	ind.	" 335	" 105	—	—
D.				Sz. 228	Sz 1120	V. 710	—	ind Kis-Kapus	é. r. k.	V. 923	Sz. 615	Sz 1241	—
	" 358	" 1257	" 915	—	é. r. k.			Nagy-Szeben D ¹)	ind.	" 731	" 445	" 1120	—
	V. 812	V. 548	—	—	é. r. k.			Fogarás	ind.	" 333	" 442	—	—
D ¹				V. 521	V. 145	V. 825	—	ind Nagy-Szeben	é. r. k.	V. 700	V. 322	V. 1009	—
	" 557	" 221	" 913	—	é. r. k.			N.-Disznód	ind.	" 627	" 248	" 935	—
E.				V. 310	V. 1034	—	—	ind Segesvár	é. r. k.	V. 917	V. 503	—	—
	" 342	" 1104	—	—	é. r. k.			Héjasfalva	ind.	" 849	" 434	—	—
	" 619	" 133	—	—	é. r. k.			Sz.-Údvarhely	ind.	" 700	" 234	—	—
F.				Sz. 515	Sz. 841	V. 305	T. 700	ind Brassó F ¹)	é. r. k.	Sz. 825	Sz. 159	V. 633	Sz 848
	" 630	" 1010	" 430	" 821	é. r. k.			S-Szt-György F ²)	ind.	" 705	" 1241	" 505	" 1008
	" 757	" 1149	" 612	—	é. r. k.			Kovácsna	ind.	" 538	" 1120	" 335	—
	" 851	" 1249	" 705	—	é. r. k.			K.-Vásárhely	ind.	" 449	" 1033	" 245	—
F ¹				V. 835	V. 300	V. 933	—	ind Brassó	é. r. k.	V. 727	V. 132	V. 750	—
	" 1028	" 422	" 1055	—	é. r. k.			Zernest	ind.	" 600	" 1155	" 632	—
F ²				V. 1035	T. 1244	V. 500	—	ind S-Szt-György	é. r. k.	V. 635	V. 205	V. 425	Sz. 838
	" 902	" 1242	" 451	" 831	é. r. k.			Cs.-Szereda	ind.	" 345	" 903	" 223	" 838
	" 1107	" 306	" 931	—	é. r. k.			Cs.-Gyimes	ind.	—	" 445	" 207	" 430
α				Sz. 610	V. 1125	V. 402	V. 1100	ind Piski α ¹)	é. r. k.	V. 425	V. 1035	V. 300	Sz. 820
	" 1006	" 358	" 755	" 440	é. r. k.			Petrosény	ind.	" 1201	" 715	" 1036	" 505
	T. 1157	" 601	" 524	" 623	é. r. k.			Lupény	ind.	" 1033	" 740	" 848	T. 301
α ¹				T. 620	V. 1135	T. 425	V. 1032	ind Piski	é. r. k.	V. 448	T. 1025	V. 250	T. 810
	" 718	" 1220	" 523	" 1116	é. r. k.			V.-Hunyad	ind.	" 408	" 938	" 210	" 722
β				V. 200	V. 743	Sz. 411	—	ind Alvincz	é. r. k.	V. 645	Sz 1137	V. 848	—
	" 655	" 1247	" 809	—	é. r. k.			N.-Szeben	ind.	" 152	" 757	" 342	—
γ				V. 437	V. 940	T. 436	—	ind Gyulafehérvár	é. r. k.	V. 723	T. 1103	V. 614	—
	" 733	" 1932	" 747	—	é. r. k.			Zalathna	ind.	" 455	" 820	" 343	—

Nyom. az "Ellenzék"-könyvnyomda sajtóján Kolozsvárt.